

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060204

DOM
2013-03-15
Stockholm

Mål nr
M 10607-12

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2012-11-06 i mål nr M 6100-11, se bilaga A

KLAGANDE

Göteborgs kommun
Box 123
424 23 Angered

Ombud: R S

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Västra Götalands län
403 40 Göteborg

2. Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs stad
Miljöförvaltningen
Box 7012
402 31 Göteborg

3. Transportstyrelsen
601 73 Norrköping

SAKEN

Villkor för tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för nedläggning av sjöledning m.m. i Göteborgs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ändrar den överklagade domen på följande sätt.

- a) Villkoren i punkt 4 e andra och fjärde punkterna upphävs.
- b) Punkt 4 e tredje punkten ska ha följande lydelse:

”Uppläggning av massorna och återfyllning ska ske med försiktighet så att underliggande bottenvegetation sparas i möjligaste mån. Vid återföring ska

Dok.Id 1066490

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

massorna i möjligaste mån återföras så att ålgräsets rotfilt och det närmast underliggande skiktet läggs överst.”

c) Punkt 8 ska ha följande lydelse:

”Innan arbetena påbörjas ska Göteborgs kommun till Havs- och vattenmyndigheten betala en avgift, enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, om 100 000 kr. Avgiften ska användas till åtgärder som främjar fisket i berört vattenområde.”

2. Tillståndet får, med de ändringar som följer av denna dom, tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft.

BAKGRUND

Göteborgs kommun ansökte om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för nedläggning av spillvattenledning m.m. i Göteborgs södra skärgård. Mark- och miljödomstolen beslutade i den överklagade domen att ge tillstånd till verksamheten. I mark- och miljödomstolens domslut föreskrevs följande särskilda villkor i punkt 4 e:

Inom områden med ålgräs ska särskilt följande gälla.

- För att minska påverkan på och öka möjligheten för bottenvegetationen att återhämta sig ska arbetena planeras så att schakt, iläggning av ledning och återfyllning kan ske utan dröjsmål. Planeringen av dessa arbeten ska redovisas för tillsynsmyndigheten inom ramen för kontrollprogrammet.
- Uppschaktade massor ska läggas på ett materialskiljande lager av fiberduk, presenning eller likvärdigt.
- Uppläggning av massorna och återfyllning ska ske med försiktighet så att underliggande bottenvegetation sparas i möjligaste mån.
- Efter återfyllning ska det materialskiljande lagret tas bort.

I punkt 8 i mark- och miljödomstolens domslut föreskrevs följande:

Innan arbetena påbörjas ska Göteborgs kommun till Havs- och vattenmyndigheten betala en avgift, enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, om 50 000 kr. Avgiften ska användas till åtgärder som främjar fisket i berört vattenområde.

PARTERNAS TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Göteborgs kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva villkoren i punkt 4 e andra och fjärde punkten. Sammanfattningsvis har Göteborgs kommun anfört följande till stöd för sitt överklagande. Det föreskrivna villkoret bygger i den överklagade delen inte på något yrkande från vare sig kommunen som sökande eller någon av de remissinstanser som yttrat sig i målet. Enligt kommunens mening är villkorspunkterna olämpliga ut miljösynpunkt och innebär dessutom betydande

tekniska hinder för tillståndsgivna arbetens behöriga gång, vilket i sin tur leder till mycket höga och omotiverade kostnadsökningar för kommunen.

Kommunen hävdar vidare att mark- och miljödomstolens villkor om fiskeavgift är lagakraftvunnet och således inte kan bli föremål för Mark- och miljööverdomstolens prövning. Även villkoren om skäligen försiktighetsmått vid genomförande av schaktningsarbeten är lagakraftvunna i samtliga avseenden förutom vad avser kommunens överklagande. Med hänsyn till principen om förbud mot *reformatio in pejus* kan det enligt kommunens mening inte komma i fråga att meddela mer betungande villkor eller föreskrifter än som medges inom ramen för överklagandet. Kommunen är dock beredd att frivilligt åta sig att i görlig mån eftersträva att initialt separera och sedermera återlägga schaktmassorna och därefter rotfilten. Någon föreskrift i saken ter sig dock inte möjlig eller erforderlig.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har, såsom dess inställning slutligt bestämts, i första hand bestritt bifall till överklagandet och i andra hand, för det fall Mark- och miljööverdomstolen skulle bifalla kommunens yrkande, yrkat att som kompensationsåtgärd fastställs en fiskeavgift om 267 000 kr samt föreskrivs att ålgräsets rotfilt så långt möjligt ska skyddas vid uppschaktning och läggas överst vid återförande av schaktmassor.

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun har uppgett att nämnden inte motsätter sig bifall till överklagandet, men att det är viktigt med ett villkor som särskilt skyddar ålgräsängarna. Nämnden har ställt sig bakom länsstyrelsens och Havs- och vattenmyndighetens begäran om ett villkor om att ålgräsets rotfilt så långt som möjligt ska skyddas vid uppschaktning och läggas överst vid återförande av massorna i schaktgraven för att öka möjligheterna till återetablering. Nämnden har också ställt sig bakom Havs- och vattenmyndighetens begäran om en uppföljning av utförda arbeten för att utesluta negativ påverkan på ålgräset.

Transportstyrelsen har medgett bifall till överklagandet. Till stöd för sin inställning har Transportstyrelsen anfört att kommunens förslag ger mindre exponeringstid i farvattnen och därmed reducerar riskerna för sjötrafiken.

YTTRANDE I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Havs- och vattenmyndigheten har förklarat sig acceptera att det överklagade villkoret upphävs om det ersätts på ett skäligt sätt. Myndigheten har framhållit att följande ska beaktas. En fiskeavgift på 300 000 kronor för främjandet av fisket ska betalas av sökanden. Ålgräsets rotfilt ska skyddas vid uppschaktning och läggas överst vid återförande av massorna i schaktgraven för att öka möjligheten till återetablering. Uppföljning för att utesluta negativ påverkan på ålgräset ska ske efter avslutade arbeten enligt tillsynsmyndighetens rekommendationer. Om skada påvisas, det vill säga om livskraftig återväxt inte kan konstateras efter 3 år, måste denna regleras i efterhand genom fullgoda kompensationsåtgärder. Biologiskt sakkunnig personal vad gäller grunda bottenars biologi och restaurering av vegetationsbottnar ska anlitas för det samlade arbetet. Resultat av arbetet ska kontinuerligt (årligen) redovisas till tillsynsmyndigheten, för avstämning och ytterligare åtgärder.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Göteborgs kommun har i detta mål överklagat villkor 4 e, andra och fjärde punkten i mark- och miljödomstolens dom, angående användande av materialskiljande lager vid hantering av uppschaktade massor. Såväl länsstyrelsen som Havs- och vattenmyndigheten synes ha förståelse för de praktiska svårigheter det skulle innebära att uppfylla villkoret men har, för det fall villkoret skulle upphävas, yrkat en höjning av fiskeavgiften och vissa andra försiktighetsåtgärder.

Mark- och miljööverdomstolen finner, på de skäl som anförts av kommunen, att det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret kan bli kostsamt och svårt att genomföra med önskat resultat. Villkoret framstår inte som miljömässigt motiverat. Villkorspunkterna 2 och 4 i villkor 4 e bör därför i enlighet med kommunens yrkande upphävas.

Det överklagade villkoret utformades av mark- och miljödomstolen utan att parterna först beretts tillfälle att yttra sig över de tekniska förutsättningarna att uppfylla det. Ett

sådant förfarande kan starkt ifrågasättas. Instansordningens princip talar för att målet nu återförvisas till mark- och miljödomstolen för bedömning av hur tillståndet bör utformas sedan de överklagade villkorspunkterna upphävts. Då det emellertid rör sig om ett från miljösynpunkt angeläget projekt, vars tillåtlighet inte har ifrågasatts och som bör genomföras med det snaraste, bedömer Mark- och miljööverdomstolen att målet inte bör återförvisas med den tidsutdräkt detta skulle innebära.

Rättegångsbalken ska tillämpas i mål där mark- och miljödomstol är första instans, om inte annat är föreskrivet (4 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar). Enligt 17 kap. 3 § rättegångsbalken får en domstol inte döma över annat eller mera än vad part i behörig ordning har yrkat. Förbudet mot *reformatio in pejus* kan emellertid inte få fullt genomslag i mål om tillstånd enligt miljöbalken. I ett överklagat ansökningsmål måste domstolen nämligen ha frihet att ändra även andra villkor än de som överklagats för att åstadkomma ett rimligt avvägt och ändamålsenligt tillstånd. En viss försiktighet från domstolens sida är naturligtvis därvid på sin plats. En tillståndshavare som överklagar ett enskilt villkor ska inte behöva riskera ett mer betungande villkor i ett annat avseende, som inte har något egentligt samband med det överklagade villkoret (jfr rättsfallet NJA 2010 s. 690).

De nu upphävda villkorspunkterna syftade till att begränsa skadorna på det skyddsvärda ålgräset. Något hinder mot att uppställa andra villkor med samma syfte föreligger inte. Mark- och miljööverdomstolen finner att ett förtydligande av att uppläggning av massorna och återfyllning ska ske med försiktighet (villkor 4 e, tredje punkten i mark- och miljödomstolens dom) bör göras i enlighet med vad som framgår av domslutet. Då ett sådant villkor är mindre ingripande och möjligen också mindre effektivt för att minska risken för skada på det skyddsvärda ålgräset är en måttlig höjning av fiskeavgiften motiverad. Avgiften enligt villkor 8 i mark- och miljödomstolens dom bör därför höjas från 50 000 kr till 100 000 kr. Ytterligare bestämmelser om kontrollprogram bör inte meddelas nu. Frågan får lösas inom ramen för det kontrollprogram som ska utarbetas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Det av mark- och miljödomstolen meddelade verkställighetsförordnandet kan bestå, dock att det bör klargöras att villkor under punkterna 4 e och 8 nu gäller enligt Mark- och miljööverdomstolens dom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2013-04-12

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Ulla Bergendal och Peder Munck, referent, tekniska rådet Dag Ygland och tf. hovrättsassessorn Erika Enlund.

Föredragande har varit David Sandberg

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2012-11-06
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 6100-11

SÖKANDE

Göteborgs kommun, Nämnden för Göteborgs Vatten
Box 123
424 23 Angered

Ombud: R S

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för nedläggning av sjöledning m.m. i Göteborgs kommun

Ao:108

E: 309800

N: 6392880

DOMSLUT

- 1) Mark- och miljödomstolen lämnar Göteborgs kommun att inom i ANSÖKAN angivna fastigheter, samfälligheter och i allmänt vatten på havsbotten nedlägga och för framtiden bibehålla spillvattenledningar på sträckorna;
 - a) Donsö — Styrso Bratten,
 - b) Styrso Bratten — Styrso Kläppholmen,
 - c) Styrso Kläppholmen — Asperö Östra,
 - d) Brännö Rödsten — Asperö Källdalsvägen,
 - e) Asperö Skutviksvägen — Asperö Östra,
 - f) Asperö Östra — Tångudden
 samt att utföra därmed sammanhängande arbeten i vatten.

- 2) Vidare lämnar mark- och miljödomstolen Göteborgs kommun tillstånd dels att ta befintliga sjöförlagda tryckavloppsledningar mellan Styrso Kläppholmen — Brännö Husvik — Brännö Rödsten — Asperö — Fiskebäck ur bruk, dels att vid pumpstationerna Styrso Kläppholmen och Asperö östra nedlägga och för framtiden bibehålla nödutloppsledningar, och dels att vid Fiskebäck

Dok.Id 213163

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 09:00-16:00

nedlägga en vägtrumma och efter att ledningsarbetena avslutats, utriva densamma och återställa diket.

- 3) Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad Göteborgs kommun uppgett och åtagit sig i målet om inte annat följer av domslutet nedan.
- 4) Utöver vad som följer av det allmänna villkoret under punkt 3 ovan ska följande särskilt gälla:
 - a) Göteborgs kommun erinras om att denna dom inte ger rätt att utföra anläggningar på annans mark förrän markfrågan lösts genom nyttjanderättsavtal, servitut eller annat avtal med fastighetsägaren.
 - b) Alla grumlande arbeten ska planeras och genomföras på sådant sätt att grumlingen i vattenområdet begränsas.
 - c) Arbeta som kan orsaka grumling får ej utföras under perioden 16 maj – 31 augusti.
 - d) Massor som ska användas för återfyllning av rörgraven ska läggas upp så nära rörgraven som möjligt så att skada på bottenvegetationen begränsas.
 - e) Inom områden med ålgräs ska särskilt följande gälla.
 - För att minska påverkan på och öka möjligheten för bottenvegetationen att återhämta sig ska arbetena planeras så att schakt, iläggning av ledning och återfyllning kan ske utan dröjsmål. Planeringen av dessa arbeten ska redovisas för tillsynsmyndigheten inom ramen för kontrollprogrammet.
 - Uppschaktade massor ska läggas på ett materialskiljande lager av fiberduk, presenning eller likvärdigt.
 - Uppläggning av massorna och återfyllning ska ske med försiktighet så att underliggande bottenvegetation sparas i möjligaste mån.

- Efter återfyllning ska det materialskiljande lagret tas bort.
- f) Följande försiktighetsmått ska iakttas med hänsyn till sjöfarten.
- Ledningarna ska utmärkas med godkända tavlor.
 - Ankringsförbudsområden under arbetets utförande ska utmärkas och godkännas av Sjöfartsverket.
 - Under arbetets utförande ska flytande rör markeras med varningsflaggor på dagen och varningsljus på natten samt ljus och flaggor placeras inbördes så att sjöfarare inte kan misstolka mellanrummet och gå mellan dem med kollision som följd.
 - Temporära uppgrävda och uppmuddrade massor som minskar vattendjupet ska utmärkas med specialmärke för att förhindra att sjöfarare går på grund.
 - När arbetet utförs i eller i närheten av farleder ska detta meddelas VTS-område Göteborg.
 - Övriga frågor om utmärkning under och efter anläggningsfasen, övriga arbeten och åtgärder som påverkar eller kan påverka sjötrafiken ska ske i samråd med Transportstyrelsen Sjöfartsavdelningen, Sjöfartsverket och Göteborgs Hamn.
- g) Förändring av bottenpografi, strandlinjen m.m. som kan påverka uppgifter i sjökort ska mätas in på sätt som Sjöfartsverket bestämmer. Uppgifterna ska rapporteras till Sjöfartsverket.
- h) Arbeten i vatten får inte påbörjas innan kontrollprogram för arbetets utförande i sin helhet är godkänt av tillsynsmyndigheten.
- i) Om inte enighet nås om kontrollprogrammet enligt punkt h) ovan får tvistefråga hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.
- 5) Tillståndet får tas i anspråk även om domen inte vunnit laga kraft.

- 6) Mark- och miljödomstolen överlåter enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att fastställa kontrollprogram.
 - 7) Mark- och miljödomstolen godkänner den för vattenverksamheten upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.
 - 8) Innan arbetena påbörjas ska Göteborgs kommun till Havs- och vattenmyndigheten betala en avgift, enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, om 50 000 kr. Avgiften ska användas till åtgärder som främjar fisket i berört vattenområde.
 - 9) Arbetena ska vara utförda inom 3 år från det att domen vunnit laga kraft i tillståndsdel.
 - 10) Anspråk i anledning av oförutsedd skada ska framställas inom 5 år från arbetstidens utgång.
 - 11) Göteborgs kommun ska betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Västra Götalands län med 35 000 kr. På beloppet ska ränta utgå enligt lag.
 - 12) Prövningsavgiften fastställs till 140 000 kr. Avgiften är betald.
-

BAKGRUND

Göteborgs kommun är enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster huvudman för den allmänna va-anläggningen i kommunen. Verksamhetsområdet för den allmänna va-anläggningen innefattar bl.a. Asperö, Brännö, Styrso och Donsö i Göteborgs södra skärgård, vilket innebär att kommunen har ett visst lagstadgat ansvar för att tillgodose föreliggande behov av va-försörjning på öarna.

I fråga om avloppsvatten försörjs nämnda öar i dag genom ett ledningsnät mellan öarna och där det kommunala reningsverket på Donsö och pumpstationen på Styrso Kläppholmen har central betydelse. Avloppsledningarna mellan öarna och reningsverket närmar sig den ålder att en förnyelse enligt kommunen är nödvändig. Till följd av planerad utökning av bebyggelsen på öarna, anser kommunen att systemets kapacitet också behöver förbättras. Samtidigt är reningsverket enligt kommunen dyrt att driva och har begränsad kapacitet. Mot den bakgrunden och i kombination med förutsebara höjda miljökrav, avser kommunen att lägga ner Donsö reningsverk, bygga om det till en pumpstation och att istället pumpa uppkommande avloppsvatten genom nyanlagda överföringsledningar för avloppsvatten från Donsö, via Styrso, Asperö och Brännö och vidare till befintlig spillvattentunnel vid Tångudden på fastlandet.

Av ansökan framgår att ledningen ska förläggas i vatten på en sträcka av cirka 18 km. Därtill kommer ledningssträckor på land. De landbaserade ledningarna omfattas dock inte av denna ansökan. Ledningarna kommer att schaktas eller spolats ner i havsbotten vid vattendjup ner till 5 meter. På djupare vatten kommer ledningen att sänkas ner på havsbotten och förses med betongvikter för att förhindra att ledningen flyter upp till ytan. Sprängning kan enligt ansökan komma att behövas i någon omfattning, framförallt vid ledningens landfasten.

Arbetena kommer under den inledande anläggningsfasen att i vissa fall medföra grumling och spridning av sediment. Kommunen har därför åtagit sig att begränsa påverkan på det marina livet, bad och andra rörliga friluftaktiviteter genom inte företa grumlande arbeten under perioden 16 maj- 31 augusti.

Efter att anläggningsarbetena slutförts bedömer kommunen att ledningarna inte kommer att ge upphov till någon olägenhet för människors hälsa eller miljön som är av betydelse.

ANSÖKAN

Yrkanden

Göteborgs kommun, även kallad sökanden, har nu ansökt om tillstånd att inom i ansökan angivna fastigheter, samfälligheter och i allmänt vatten på havsbotten nedlägga, och för framtiden bibehålla spillvattenledning på sträckorna

- a) Donsö — Styrso Bratten
- b) Styrso Bratten Styrso Kläppholmen
- c) Styrso Kläppholmen — Asperö Östra
- d) Brännö Rödsten — Asperö Källdalsvägen
- e) Asperö Skutviksvägen — Asperö Östra
- f) Asperö Östra — Tångudden, samt

att utföra därmed sammanhängande arbeten i vatten.

Kommunen yrkar vidare att ta befintliga sjöförlagda tryckavloppsledningar mellan Styrso Kläppholmen — Brännö Husvik — Brännö Rödsten — Asperö — Fiskebäck ur bruk, att vid pumpstationerna Styrso Kläppholmen och Asperö östra nedlägga och för framtiden bibehålla nödutloppsledningar, samt att vid Fiskebäck nedlägga en vägtrumma och efter att ledningsarbetena avslutats, utriva densamma och återställa diket.

Slutligen yrkar kommunen att arbetstiden bestäms till 3 år, att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada ska framställas inom 5 år, samt att verkställighet beviljas.

Tidigare beslut av betydelse för ansökan

Det sökta företaget har, såvitt kommunen erfarit, tidigare varit föremål för följande tillståndsprövningar.

Miljödomstolen meddelade den 23 februari 2000 i mål nr M 505-99 tillstånd för kommunen att bl.a. lägga ned ledningar på havsbotten mellan fastlandet och Göteborgs södra skärgård. I domen har miljödomstolen, av betydelse för denna ansökan, förklarat befintlig avloppsvattenledning mellan Donsö och Styrso vara av laglig beskaffenhet.

Dåvarande vattendomstolen meddelade den 9 augusti 1996 dom i mål nr VA 1/96:6 och gav där bl.a. tillstånd till att utnyttja då befintliga dricksvattenledningar på sträckan Styrso Tången och Fiskebäck, via Brännö och Asperö, för avledning av avloppsvatten. Det är samma ledningar som nu tjänat ut och som avses tas ur bruk.

Härutöver finns ett flertal äldre vattendomar som i olika avseenden reglerar förekomsten av vatten- och spillvattenledningar mellan fastlandet och öarna i södra skärgården liksom mellan öarna. De domarna bedöms dock sakna direkt betydelse för nu förevarande prövning.

Teknisk beskrivning

Det nuvarande avloppssystemet i Göteborgs södra skärgård är överbelastat, vilket innebär att mycket avloppsvatten måste nödavledas vid höga flöden. De befintliga ledningarna är gamla och ledningarnas kvalitet är osäker. Det befintliga reningsverket på Donsö är i behov av upprustning och slamhanteringen förorsakar olägenheter både på Donsö och på Styrso. Luktproblem förekommer vid flera pumpstationer som ingår i systemet. Det nuvarande systemet innebär också begränsningar vad gäller utvecklingen av södra skärgården där det för närvarande bor ca 4 500 personer.

Göteborg Vatten har undersökt möjligheterna att bygga om Donsö reningsverk och bygga om vissa ledningar mellan de öar som ingår i verksamhetsområdet. Detta alternativ har jämförts med att lägga ned reningsverket och bygga nya sjöförlagda va-ledningar med en ny anslutning till fastlandet.

Efter genomförda utredningar och analyser har Göteborg Vatten bedömt att det bästa alternativet är att lägga ned Donsö reningsverk och bygga nya sjöförlagda avloppsledningar mellan öarna och in till fastlandet. Avloppsvattnet från Vrångö, Donsö, Styrso, Köpstadsö, Brännö och Asperö kommer med det nya va-systemet att pumpas till östra Asperö. Därifrån pumpas avloppsvattnet via en ny pumpstation på östra Asperö till Tångudden på fastlandet, för vidare transport och behandling till det regionala reningsverket vid Rya. Två olika alternativ till ledningssträckning har studerats; alternativ A och B.

Efter genomförd va-utredning och förprojektering har alternativ A förordats. För att hitta det bästa läget för de sjöförlagda avloppsledningarna har batymetriska och geofysiska mätningar genomförts i förprojekteringsskedet.

Va-systemet har dimensionerats så att systemet ska klara en befolkningsutveckling fram till år 2035. Ledningsprojektet omfattar ca 19 km sjöförlagda avloppsledningar, ca 1 km markförlagda ledningar från åtta landfästen in till befintliga pumpstationer. Dessutom byggs två nya nödutloppsledningar, en ny pumpstation och åtta mindre pumpstationer byggs om.

De sjöförlagda avloppsledningarna kan läggas på olika sätt och ledningarna kan levereras i olika längder från 6 meter ända upp till flera hundra meter. Vid korta ledningslängder stumsvetsas ledningarna ihop på land till längder på upp till ca 500 meter. De långa ledningarna bogseras ut, viktas med tyngder och sänks ner på havsbotten. Ledningsändarna lyftes sedan upp på en arbetspråm där de fogas samman med hjälp av flänsförband eller stumsvetsning. Dykare övervakar arbetet så att ledningarna ligger i rätt läge på havsbotten.

På mjuk botten kommer ledningen att sjunka ner. På hård botten eller berg kommer ledningen att ligga uppe på botten. Där det är grundare än 5 meters bottendjup kommer ledningarna att spolras eller schaktas ner.

Schaktning och andra liknande arbeten i vatten ska utföras så att grumling minimeras. Sådana arbeten föreslås inte få utföras under tiden 16 maj - 31 augusti. Särskild aktsamhet ska ske i områden där korsande ledningar förekommer. Där korsande ledningar förekommer och i strandfästen kommer noggranna undersökningar att utföras i samband med detaljprojekteringen.

Innan ledningarna tas i drift gör provtryckning av ledningarna. För övervakning under driftsskedet planeras installation av flödesmätare och tryckgivare med larmfunktion. Systemet kommer att förses med reservkraft, vilket minskar risken för nödavledning vid strömavbrott.

Byggandet av de sjöförlagda ledningarna kommer att genomföras under två år. Den första byggperioden planeras till 2012-2013 och den andra till 2013-2014. Det nya va-systemet bedöms kunna tas i drift någon gång under 2014-2015.

När det nya systemet är i drift läggs Donsö reningsverk ned och verksamheten avvecklas på lämpligt sätt.

Den totala projektkostnaden har i Göteborg Vattens interna beslutsunderlag från 2008 kalkylerats till ca 95 mkr. I beslutsunderlaget kalkyleras kostnaderna för de sjöförlagda avloppsledningarna till ca 75 mkr.

Vattenrättslig rådighet och markåtkomst

Ansökan avser vattenverksamhet som behövs för att motverka förorening genom avloppsvatten. Kommunen har således vattenrättslig rådighet enligt 2 kap. 4 § p. 4 lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

För att säkra åtkomsten till berörda vattenområden som inte ägs av kommunen har kommunen vidare ansökt om ledningsrätt. Enligt erhållna underhandsbesked beräknas Lantmäterimyndigheten komma att besluta i ledningsrättsärendet under den tid som förevarande ansökan handläggs i mark- och miljödomstolen.

Den skada som berörda sakägare skulle kunna lida till följd av det intrång som ledningen kan innebära regleras inom ramen för ledningsrättsförfarandet. Med beaktande härav och att den sökta verksamheten inte i övrigt kan antas medföra någon ersättningsgill skada, erbjuds sakägarna ingen ersättning i detta mål.

Den sökta vattenverksamheten berör i delar även allmänt vatten. Kommunen har i anledning därav inhämtat erforderligt s.k. rådighetstillstånd från Kammarkollegiet.

Sakägare

Verksamheten uppges beröra fastigheterna A1-A3, B1, C1-C10

D1-D5,

E1-E, F1-26

G1-G4

Samrådsprocessen

Kommunen har enligt 6 kap. 4 § miljöbalken inlett samråd med länsstyrelsen vid sammanträde den 20 november 2009. Vidare har samråd med berörda myndigheter, företag, intresseorganisationer samt enskilda som kan antas vara särskilt berörda skett genom samrådsmöte efter att kallelse till mötet tillställts de som bedömts som särskilt berörda samt att kallelse kungjorts i Göteborgs-Posten. Flera samrådsmöten har hållits separat med Donsö fiskhamnsförening och Donsö Shipping, bl.a. den 20 januari 2011. Samma dag hölls även ett separat samrådsmöte med Asperö bys samfällighetsförening.

Vidare har löpande samråd skett med berörda sektorsmyndigheter, bl.a. Försvarmakten, Fortifikationsverket, Statens Fastighetsverk, SGU, Fiskeriverket, Natur-

vårdsverket och Sjöfartsverket. Samråd har även skett med berörda ledningsägare. Ett ytterligare samrådsmöte om ledningsfrågor har hållits med Försvarmakten den 20 juni 2011.

Länsstyrelsen har därefter den 18 maj 2011 beslutat att den sökta verksamheten inte ska anses ha betydande miljöpåverkan.

Sedan samråd sålunda genomförts har kommunen låtit upprätta en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), i enlighet med 6 kap. 7 § miljöbalken, vari de synpunkter som framförts i samråden beaktats. I den redovisas den sökta verksamhetens förutsebara påverkan på människors hälsa och miljön, bl.a. vad avser vatten och luft, fiske, friluftsliv, bottenfauna och -flora samt kulturmiljö.

Miljökonsekvensbeskrivning

Den i målet upprättade MKB:n sammanfattas av Göteborgs kommun på följande sätt.

Spillvatten från Vrångö och Donsö renas i dag i Donsö avloppsreningsverk med utlopp till Askimsfjorden. Slammet från reningsverket transporteras med traktor till Kläppholmens pumpstation på Styrso. Slammet från Donsö och avloppsvatten från Styrso, Brännö, Köpstadsö och Asperö leds via sjöledning till Fiskebäcksvägens pumpstation på fastlandet och vidare till Ryaverket (Gryaab) för behandling.

Driftkostnaderna för Donsö avloppsreningsverk är höga. Kapaciteten och reningen är otillräcklig och en alltför stor mängd vatten måste nödavledas med endast mekanisk rening. Slamtransporterna orsakar buller och störningar i vägtrafiken på Styrso. Ledningsnätet på Styrso är underdimensionerat, vilket gör att nya anslutningar inte kan komma till stånd. Begränsad kapacitet i ledningssystemet nedströms Kläppholmens spillvattenpumpstation medför att nödavledningen från stationen är hög. En stor del av de sjöförlagda ledningarna nedströms Styrso behöver ersättas för att minska nödavledningen. Sjöledningarna mellan Kläppholmen och Fiskebäck är till

största del gjorda av gummi och inte anpassade för avloppsvatten. Ledningarna är gamla och riskerar på sikt att börja läcka.

Göteborg Vatten planerar nu att anlägga nya sjöförlagda ledningar för spillvatten mellan Donsö, Styrso, Brännö och Asperö i Göteborgs södra skärgård. Några alternativa sträckningar mellan öarna har undersökts. Alla utgår dock från avloppsreningverket på Donsö som kommer att läggas ned. I stället byggs pumpstationen vid Grytefotsvägen om för att pumpa spillvatten från Donsö och Vrångö över till Styrso. Spillvattnet från öarna kommer att ledas till och släppas i Gryaabss spillvattentunnel vid Tångudden på fastlandet.

Huvudalternativet innebär att ledningen förläggs från Donsö hamn och norrut genom sundet mellan Donsö och Styrso. En första landföreling sker till Styrso vid Bratten. Därefter förläggs ledningen vidare i vattnet längs med Styrso norra strandlinje och landförel vid Kläppholmen på västra sidan av Styrso. Därefter går ledningen åter ut i vattnet i nordlig riktning. I höjd med Svensholmen viker den av österut i båtledden. Efter ca 800 meter viker den återigen norrut i den nord-sydliga leden över Ryskefjorden, passerar mellan Brattholmen och Långholmen och viker av norrut längs med Asperös östra strandlinje. Ledningen landförel igen vid Asperö Östra där en ny pumpstation anläggs. Alternativet innebär vidare att en ny ledning läggs mellan Brännö Rödsten till Asperö Källdalsvägen. Efter en kortare sträcka på land går ledningen åter ut i vattnet vid Skutviksvägen och rundar Asperö norrifrån där den ansluter till den planerade pumpstationen vid Asperö Östra, där allt spillvatten från anslutna öar samlas upp. Från Asperö Östra går därefter en ledning norröver som ansluter till fastlandet vid Tångudden.

Den totala sjöförelagda ledningssträckan är ca 19 km. Ledningarna kommer att förelses med vikter. Ute på öppet och djupare vatten än 5 meter kommer ledningarna att sänkas till botten. På grundare vatten och vid landförelingar kommer ledningarna att behöva schaktas eller spolats ned i botten. Sprängning i vatten kan förelkomma, framförallt vid landfästen.

Arbetena kan medföra tillfällig grumling och frisättande samt spridning av föroreningar i om inte skyddsåtgärder vidtas. Både grumling och föroreningar kan påverka såväl växter, fisk, fiskrom, yngel, mollusker och andra organismer. De grunda vattnen kring öarna är viktiga lek- och uppväxtområden för fisk. Arbetena innebär även en begränsad störning i tid och rum för djur och människor i form av buller, avgasutsläpp m.m.

Nedschaktning av ledningar bedöms inte kräva några skyddsåtgärder utöver att arbetena sker med största hänsyn samt vid lugnt väder för att minimera spridning av grumling. Nedsänkning av ledning på öppet vatten innebär ingen eller mycket liten grumling.

Genom att dessutom utföra arbetena vid en tid på året, då det är lite biologisk aktivitet och utanför lek- och häckningssäsongen så kan man minimera störningarna för fisk och fågel. Vid denna tid är inte heller båt- och badliv så aktivt som under sommarsäsongen och störs inte så mycket av arbetena i vatten, buller etc.

Genomförda bottenundersökningar har visat att inga vrak eller fornlämningar finns längs ledningen. Om sådana trots allt skulle upptäckas under anläggningsarbetet så ska arbetena avbrytas och länsstyrelsen kontaktas.

Befintliga ledningar kommer att lämnas kvar på botten. De bedöms inte utgöra någon risk eller innebära någon konflikt med andra intressen. Bedömningen är att det skulle innebära en onödig miljöpåverkan att ta upp dem. Miljöpåverkan skulle bestå i störning av botten och grumling.

Fördelarna med ett nytt spillvattensystem är flera:

- Kapaciteten i systemet ökar jämfört med dagens situation, vilket ger möjlighet att ansluta fler områden i framtiden och därmed förbättrade utvecklingsmöjligheter för öarna i södra skärgården.

- Minskad nödavledning till känsliga recipienter. Ny nödavledning byggs vid Asperö Östra till recipient med god vattenomsättning och relativt stort djup.
- Donsö reningsverk läggs ned, vilket medför att verkets belastning på recipienten upphör.
- Risken minskar för läckage genom nya ledningar i robust material
- Ett modernare system med styrning och varningssystem innebär att läckage snabbt kan upptäckas och konsekvenserna av detta minimeras

Sammanfattningsvis så visar denna MKB att projektet totalt sett blir positivt för vattenkvaliteten i Göteborgs södra skärgård genom att behovet av nödavledning av orenat spillvatten minskar kraftigt. Den negativa bedöms blir mycket liten och kortvarig om man utför de skyddsåtgärder som rekommenderas.

Verksamhetens tillåtlighet

Den sökta verksamheten aktualiserar på olika sätt flera av miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Kommunen vill, utöver vad som framgår av redovisningen i MKB:n, särskilt framhålla följande.

Kunskapskravet

Kommunen har såsom huvudman för den allmänna va-anläggningen i Göteborg den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens omfattning och art. Ett led i upprätthållandet av denna kunskap är de dokumenterade rutiner i Göteborg Vattens kvalitetshandbok samt kommunens egenkontroll i övrigt.

Försiktighetsmått m.m.

Den sökta verksamhetens förutsebara omgivningspåverkan kan i huvudsak antas vara grumling och sedimentspridning i samband med schaktning och förekommande sprängningsarbeten under anläggningsfasen. Störningarna under anlägg-

ningsfasen är kortvariga och enligt kommunens mening, i övrigt av sådan art att de skäligen får tålas. När ledningar och därtill hörande anordningar är på plats, bedöms de inte ge upphov till någon omgivningspåverkan av betydelse.

Kommunen avser att iaktta erforderlig hänsyn till rådande miljöförhållanden genom att välja sådan teknik m.m. som ger minsta möjliga miljöpåverkan. Den sökta verksamheten kan, med hänsyn till dess avsedda utformning i förening med de restriktioner som följer av de föreslagna villkoren, inte antas medföra annat än begränsad påverkan på omgivningen och där förekommande miljövärden.

Lokaliseringsregeln

Den för Göteborgs kommun gällande översiktsplanen (ÖP 09) har fastställts av Göteborgs kommunfullmäktige den 26 februari 2009 (KFH 2009:21). Beslutet har vunnit laga kraft. Donsö, Styrso och Brännö har fördjupade översiktsplaner som bl.a. syftar till att skapa förutsättningar för förtätning inom befintlig bebyggelse och utbyggnad inom begränsade områden. Ett av skälen till det sökta företaget är att säkerställa att ökade spillvattenmängder från den sålunda tillkommande bebyggelsen kan omhändertas i föreskriven ordning. Ansökan är således inte bara förenlig med ÖP:n och dess ansatser, utan sker som ett led i förverkligandet härav. Sammanfattningsvis är det kommunens mening att den sökta verksamheten inte strider mot detaljplan eller områdesbestämmelse.

Den förespråkade lokaliseringen har föregåtts av omfattande undersökningar och överväganden och har redovisats i teknisk beskrivning och MKB. Möjliga ledningsdragningar mellan öarna och in till fastlandet begränsas naturligen av var befintliga ledningssystem, pumpstationer och reningsverk är belägna. Av givna kostnads- och miljöskäl har kommunen eftersträvat att göra ledningsdragningen så kort som möjligt men med hänsyn till att avsedd ledningsfunktion ska kunna uppnås och bibehållas. Andra faktorer som väsentligen begränsar alternativa lokaliseringar är bl.a. djupförhållanden, förekomst av störningskänsliga områden samt andra ledningar eller anläggningar.

Ett lokaliseringsalternativ som i första rummet ansetts som i och för sig möjligt har särskilt utretts och redovisats i teknisk beskrivning och MKB som alternativ B. Detta alternativ företer betydande likheter med det sökta alternativet, men skiljer sig därifrån genom att ledningen från Styrö Kläppholmen skulle dras väster om Asperö, angöra Brännö Rödsten. Avloppsvatten från Asperö skulle bortledas från Asperö Skutviksväg genom en separat ledning till Brännö Rödsten, varifrån sedan allt avloppsvatten skulle bortledas via en ledning genom det grunda området norr om Asperö och vidare över till anslutningspunkten vid befintlig avloppstunnel vid Tångudden. Ur miljösynpunkt skulle alternativ B förutsätta en ökad dimensionering av pumpstationen vid Brännö Rödsten med tillhörande bräddavlopp. Med hänsyn till bl.a. områdets grunda vattendjup har det inte bedömts lämpligt. En sådan dragning skulle också förutsätta mer omfattande schaktningsarbeten på grundbottnar med förekomst av ålgräsängar. Alternativ B har därför valts bort som mindre lämpligt.

Genom samråden har framkommit synpunkter, vilka föranlett kommunen att justera tänkt landföring vid Donsö så att ledningsdragningen inte kommer i konflikt med yrkestrafiken vid Donsö hamn och en eventuella framtida utbyggnad av hamnen. Ledningsförläggningen har också justerats med anledning av pågående detaljplanearbete inom Asperö samhälle.

Sammanfattningsvis är det kommunens bedömning att den föreslagna ledningslokaliseringen är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenheter för människors hälsa och miljön.

Hushållnings- och kretsloppsreglerna

Omhändertagande av spillvatten syftar definitionsmässigt till att hushålla med råvaror och energi samt till att skapa förutsättningar för att sluta kretsloppet, bl.a. genom att nyttiggöra resurser i avloppsvattnet. Verksamheten är således förenlig med hushållnings- och kretsloppsreglerna.

Produktvalsregeln

Den sökta verksamheten innebär inte att kemiska produkter används i en omfattning av betydelse annat än i anläggningsfasen, då använda maskiner och motorer förutsätter oljor och hydraulvätskor. Kommunen ställer krav i sina upphandlingar på att anlitate entreprenörer ska använda miljöanpassade kemiska produkter. Verksamheten är således förenlig med produktvalsregeln.

Miljö kvalitetsnormer (MKN)

Den sökta verksamheten bedöms inte bidra till att gällande MKN för luft överskrids.

Av redovisningen i MKB framgår att den sökta ledningsdragningen, på en kortare delsträcka mellan Styröbron och Styrö Bratten, berör ett område som omfattas av miljö kvalitetsnorm för musselvatten. Emellertid är vattendjupet på sträckan huvudsakligen sådant att ledningen skall förläggas på botten och att schaktning eller andra grumlande arbeten därför inte aktualiseras annat än marginellt på den aktuella sträckan. Den påverkan som kan förekomma är också av endast tillfällig karaktär. Den sökta verksamheten kan därför inte antas bidra till överskridande av miljö kvalitetsnormen för musselvatten.

Som redovisas i MKB:n berör den sökta ledningsdragningen också sju särredovisade vattenförekomster enligt Länsstyrelsens i Västra Götalands län föreskrifter om kvalitetskrav för vattenförekomster i distriktet. De i föreskriften angivna kvalitetskraven ska, vad avser ekologisk status och potential, uppnå god ekologisk status år 2021, och beträffande kemisk ytvattenstatus uppnå god kemisk ytvattenstatus år 2015. Med hänsyn till att den sökta verksamheten endast kan förutses ge upphov till omfattningsmässigt begränsad grumling, momentant under arbetsfasen, kan den sökta verksamheten inte antas bidra till överskridande av någon vattenkvalitetsnorm.

Områdesskydd

Strandskydd

Den sökta ledningssträckningen berör partiellt vattenområden som omfattas av strandskydd. Som redovisats i MKB:n sammanfaller den planerade ledningssträckningen i huvudsak med befintliga ledningars sträckning eller vid redan ianspråktagna strandområden där strandskyddet upphävts genom detaljplan.

Med hänsyn till arbetenas momentana karaktär och att de i huvudsak sker under delar av året då såväl biologisk aktivitet som rörligt friluftsliv är förhållandevis låga, bedöms de sökta vattenarbetena endast ha en minimal inverkan på de intressen som uppbär strandskyddet.

Efter nedläggning av den nya ledningen kommer återfyllning att ske med befintliga schaktmassor och planeras av så att återväxt med naturligen förekommande växtlighet kan ske. Det är va-verkets bedömning att arbetena efter färdigställande inte har någon bestående menlig inverkan på miljön och där förekommande arter, landskapsbild eller rekreationsintressen. Tvärtom kan ledningsvikterna bli påväxtytor för bottenlevande organismer och därmed förbättra förutsättningarna för biologiskt liv i bottenmiljön.

Natura 2000 m.m.

Den verksamhet som omfattas av ansökan bedrivs inte inom område som omfattas av skydd enligt 7 kap. 28 § miljöbalken. Det finns inte heller något som indikerar att den sökta verksamheten på ett betydande sätt kan påverka miljön i något sådant område.

Ekonomisk tillåtlighet

Kostnaden för åtgärder hänförliga till berörda vattenområden uppgår enligt gjorda beräkningar till cirka 75 Mkr. Som redovisas i den tekniska beskrivningen och MKB:n syftar ansökan till att åstadkomma nödvändig förnyelse av de spillvattenförande ledningarna mellan södra skärgården och fastlandet så att fortsatt överföringskapacitet säkerställs, ur miljösynpunkt förbättra och ekonomiskt effektivisera

reningen av avloppsvattnet från de större öarna i Göteborgs södra skärgård. Vidare uppnås andra samhälleliga miljömässiga fördelar, bl.a. genom att de traktortransporter av reningsverksslam som i dag sker mellan Donsö reningsverk och Kläppholmens pumpstation på Styrso kan elimineras, risken för luktstörningar minskas och att arbetsmiljön för Göteborg Vattens personal förbättras påtagligt.

Med anledning av det anförda medför den sökta verksamheten, enligt kommunens mening, så betydande båtnad från såväl allmän som enskild synpunkt, att den ska anses ekonomiskt tillåtlig.

Förslag till villkor

Kommunen föreslår att följande villkor ska gälla för ett kommande tillstånd.

1. Arbetena för verksamheten ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som redovisats i ansökan och övriga handlingar vartill ansökan hänvisar samt vad kommunen åtagit sig i målet.
2. Schaktning och andra liknande arbeten i vatten ska utföras så att grumling minimeras. Sådana arbeten får inte utföras under tiden den 16 maj - 31 augusti.
3. Massor som skall användas för återfyllning av rörgraven ska läggas upp så nära rörgraven som möjligt.
4. Följande försiktighetsmått ska iakttas med hänsyn till sjöfarten.
 - a) Ledningarna ska utmärkas med godkända tavlor.
 - b) Ankringsförbudsområden under arbetets utförande ska utmärkas och godkännas av Sjöfartsverket.
 - c) Under arbetets utförande ska flytande rör markeras med varningsflaggor på dagen, och varningsljus på natten och ljus och flaggor placeras inbördes så att sjöfarare inte kan misstolka mellanrummet och gå mellan dem med kollision som följd.
 - e) Temporära upprävdade och uppmuddrade massor som minskar vattendjupet ska utmärkas med specialmärke för att förhindra att sjöfarare går på grund.
 - f) När arbetet utförs i eller i närheten av farleder ska detta meddelas dels VTS Göteborg.

g) Efter arbetenas avslutande ska kommunen till Sjöfartsverket sända de uppgifter som behövs för rättning av sjökort och nautiska publikationer.

Egenkontroll

Kommunen tillgodoser skäliga krav på kontroll och dokumentation som finns i förordningen (1998:901) om egenkontroll genom rutiner i kommunens verksamhet. Ett kontrollprogram kommer att upprättas i samråd med länsstyrelsen och lokala tillsynsmyndigheter. Kontrollåtgärder kommer främst att göras i samband med arbetsmoment som innebär sprängning och grumling.

YTTRANDEN

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har avstått från att yttra sig.

Transportstyrelsens sjöfartsavdelning (TS) har i yttrande anfört bl.a. följande. TS anser att ledningsdragnings ej bör göras i farledsområden eftersom ankring kan vara nödvändig av säkerhetsskäl och att detta kan komma att skada ledningarna. Vid korsning av ett farledsområde bör detta göras i rät vinkel. Om ledningsdragnings görs i farledsområden bör ledningarna dikas ned så att ankring ej kan skada ledningarna. Under arbetet med ledningsläggningen ska åtgärder vara vidtagna som minimerar påverkan på sjöfarten. Arbetsområdet ska tydligt märkas ut för att förhindra påsegling. För utmärkning skall tillstånd sökas hos TS. Val av SSA skall framtas med stöd av IALA rekommendationer, vilket är i enlighet med internationell norm för utmärkning. Redaktionen för Underrättelse för sjöfarande (Ufs), ska i god tid före arbetenas igångsättande informeras för annonsering i Ufs om arbeten i farvattnen. Vattenledning märks ut i enligt Sjöfartsverkets föreskrift (SJÖFS 20007:19). Tillstånd för inrättande av ankringsförbudsområde söks hos länsstyrelsen som remitterar ärendet till berörda parter. Ledningarna bör karteras och redovisas till Ufs för ajourhållning av sjökort.

Asperö Samfällighetsförening (ägare av A3) anser att det behövs ytterligare en miljökonsekvensutredning som försöker hitta alternativa lösningar så att

riskan för att deras badplats inte riskerar att drabbas av utsläpp. Föreningen har vidare anfört bl.a. Deras erfarenheter av denna typ av anläggning är att det trots alla kommunens löften om säkerhet så kommer behovet av att släppa ut spillvatten i nödutsläpp innebära en stor fara för vår miljö. Så sent som 2011 hade de ett stort utsläpp som varade i två dygn utan att kommunen satte stopp för det. De hade tydligen inte jour när det inträffade. Alldeles i närheten av tänkt plats för nödutsläpp finns Asperös enda badplats. Badplatsen används flitigt av öns befolkning. Det är också väldigt många av kommunens invånare som använder badet. Rördragningen kommer också att orsaka sådan spår på Asperö som de inte kan ställa sig positiva till. Det innebär sprängning i väg och gata såväl som berg eftersom kommunen vill anlägga en pumpstation här. De ställer sig också negativa till kommunens förslag till plats för anläggning av pumpstation. Detta tillsammans med den fastighet som kommunen vill bygga på Asperö gör att de säger nej till dragning av rören enligt Göteborgs kommuns önskan. När det gäller den tänka marken finns ingen överenskommelse mellan parterna och ägarna av marken anser att tänkta hus kommer att bli en belastning för de som har arrenden i direkt anslutning. Det innebär också, även om det nu är strandskyddat, så är området för en mycket lång tid helt omöjligt att använda för privat byggnation. Det rör ett betydligt större område än vad kommunen behöver för fastigheten.

Sjöfartsverket har anfört bl.a. följande. Det bör utredas om spolande propellervatten från skärgårdstrafikens fartyg kan ha någon påverkan på bädden med utjämningsmateriel. Finns det någon risk att både bädd och rör kan skadas av propellerströmmar? Styröbolaget bör yttra sig i detta ärende. Om beskriven justering av havsbotten utförs ska det efter avslutat arbete sjömätas enligt sjömätningsstandard S 44. Mätdata ska skickas in till Sjöfartsverket för eventuell justering i sjökort. Vidare erinrar Sjöfartsverket att man har tidigare yttrat sig angående bottenförlagda rörledning i området.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län anser att MKB:n är så bristfällig att ansökan av denna orsak ska avvisas. Utveckling av grunderna för detta ställningstagande framgår under länsstyrelsens bedömning nedan.

Om mark- och miljödomstolen bedömer att MKB:n ändå kan godkännas och tillstånd kan lämnas till ansökta åtgärder yrkar länsstyrelsen att följande villkor, utöver vad kommunen åtagit sig i ansökan, ska föreskrivas.

1. Att åtgärderna genomförs enligt huvudalternativet, alternativ A.
2. Arbeten som kan orsaka grumling får enbart ske under perioden under perioden 1 oktober- 31 mars
3. Arbeten i vattenområdet får inte ske under sommarmånaderna juni, juli och augusti med hänsyn till friluftslivet.
4. Ett väl genomarbetat förslag till kontrollprogram för de planerade åtgärderna ska presenteras för tillsynsmyndigheten minst två månader innan de planerade arbetena avses att påbörjas. Kontrollprogrammet ska godkännas av tillsynsmyndigheten innan några arbeten påbörjas.
5. Efter avslutade arbeten ska bottennivåerna där schaktning skett ansluta till samma nivå sorti omkringliggande bottnar. Detta för att undvika risk för syrefattiga svackor i bottenområdet samt i de grundare delarna 0-1 m tillskapa en topografisk barriär för främst juvenil plattfisk.
6. För att säkerställa att svackor i bottensedimenten inte uppkommit ska kontroll ske årsvis i minst 3 år efter avslutade arbeten. Om svackor uppkommit ska dessa utan dröjsmål åtgärdas i samråd med tillsynsmyndigheten.
7. Inga schaktmassor får läggas vid sidan av schakten, mellanlagras eller planas ut inom vare sig ålgräsområden eller grundområden ner till 3 meters vattendjup.
8. Vid schakt genom ålgräsområden ska rotfilten lyftas åt sidan för att efter ledningsdragning återföras det berörda bottenområdet för att påskynda återetab-

ringen.

9. Uppföljning av ålgräsets återväxt inom berörda arbetsområden ska ske 1, 3, 5 och 10 år efter avslutade arbeten. Om livskraftig återväxt inte kan konstateras efter 3 år ska restaurering av ålgräset ske enligt de metoder som länsstyrelsen då rekommenderar. (Metoder för ålgräsrestaurering är under framtagande inom ett forskningsprojekt.)
10. Sökande ska säkerställa att blåmusselbeståndet vid Tångudden inte skadas vid genomförandet av arbetena. Besiktning av beståndet ska ske innan åtgärderna påbörjas med uppföljande kontroll efter arbetena avslutats. Om skada har skett ska återställningsåtgärder föreslås och vidtas i samråd med tillsynsmyndigheten.
11. Innan schaktning sker inom områden som misstänks innehålla förorenade sediment ska provtagning ske för att lämpliga försiktighets- och skyddsåtgärder ska kunna vidtas. Resultat från provtagning samt förslag på skadeförebyggande åtgärder ska inges till tillsynsmyndigheten minst två månader innan arbetena påbörjas.
12. Inga sediment som konstaterats eller bedöms innehålla höga föroreningsnivåer får mellanlagras användas för återfyllning eller planas ut på omkringliggande botten. Förorenade sediment ska omgående lastas på pråm och omhändertas på lämpligt sätt. Ett förslag på vilka föroreningsnivåer som ska tillämpas för differentiering av sedimenten samt vilka områden som omfattas av vilka åtgärder ska inges till tillsynsmyndigheten minst två månader innan arbetena påbörjas.
13. Schaktning inom områden där sedimenten konstaterats eller bedöms innehålla föroreningar ska ske med miljöskopa.
14. Sprängning under vatten ska i möjligaste mån undvikas men i de fall det krävs ska skadeförebyggande åtgärder vidtas för att minimera skada på vattenlevande djur. Förslag på åtgärder ska inges till tillsynsmyndigheten minst två månader

innan arbetena påbörjas.

15. Ledningarna ska förläggas och viktas på sådant sätt att de är överfiskningsbara och inte riskerar att medföra risk att fiskerredskap fastnar.
16. Befintliga ledningar som avses att kvarlämnas ska inspekteras så att de inte medför risk för olägenhet, att fiskerredskap fastnar mm.
17. Att mark- och miljödomstolen fastställer fiskeavgift enligt vad som närmare framgår av en bilaga till yttrandet. Beräkning av fiskeavgift förutsätter att länsstyrelsens villkor 6 och 9 föreskrivs för ett eventuellt tillstånd. Beräkningarna utgår från att det direkta påverkansområdet (schaktning samt uppläggning av massor) blir maximalt 10 meter.
18. Att den marinarkeologiska undersökningen färdigställs innan åtgärderna påbörjas och eventuella justeringar av ledningsdragningen samråds med tillsynsmyndigheten i god tid innan arbetena påbörjas.
19. Verkställighetstillstånd ska inte meddelas.

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun har i ett yttrande daterat den 5 mars 2012 anfört huvudsakligen följande. Nämnden anser att MKB:n måste kompletteras för att nämnden ska kunna bedöma den sökta verksamhetens miljöeffekter, och hur riskerna med den sökta verksamheten ska kontrolleras och förebyggas. Ingrepp i ålgräsängar bör undvikas och MKB:n behöver kompletteras med projektets påverkan på ålgräsängar och hur arbetena kommer att bedrivas. Grumlande arbeten får inte ske under perioden 1 april till 30 september. I områden där det kan befaras att sedimenten har förhöjda föroreningshalter ska utökad provtagning ske. Vidare bör MKB:n kompletteras på ett flertal punkter bl.a. med en beskrivning av samtliga bräddningspunkter samt nödavlopp och hur de valts ut och effekten av att lämna kvar befintliga ledningar efter att dessa tagits ur drift mm.

Nämnden har härefter inkommit med ytterligare yttrande. I ett yttrande, daterat den 18 september 2012, har nämnden hänvisat till tidigare yttranden samt lämnat nedanstående yrkande om villkor om mark- och miljödomstolen bedömer att MKB:n kan godkännas och tillstånd lämnas till sökta åtgärder.

- Miljö- och klimatnämnden yrkar på att alla relevanta miljöaspekter, även de som rör utsläppspunkter för bräddning och nödavlopp beaktas.
- En bedömning av recipienternas lämplighet och hur sökanden har resonerat vid varje planerad nödavlednings- och bräddpunkt ska utföras och skickas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan arbetet påbörjas. Här ska både nya planerade punkter och befintliga finnas med.
- Ett kontrollprogram för anläggningen i drift behöver tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.
- Arbeten som kan orsaka grumling får endast bedrivas mellan 1 oktober och 31 mars.
- En grundlig undersökning av de delar av de ålgräsängar som berörs av ledningsdragningen utförs innan den exakta sträckningen av ledningen fastställs. En undersökning ska göras av samtliga områden med känd förekomst av ålgräs som berörs. Rapporten från undersökningen måste utföras innan ålgräset vissnar för säsongen. Rapporten ska skickas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan arbetet påbörjas.
- Till rapporten från undersökningen av ålgräset ska det bifogas en bedömning över möjligheterna att använda alternativ teknik för att helt undvika schaktning i de berörda områdena.
- I de fall schaktarbeten i ålgräsängar inte kunnat undvikas ska ålgräsets återväxt utredas. Förekomst av ålgräs i områdena ska kartläggas minst vart tredje år och

om ålgräset inte är återetablerat efter 6 år så ska verksamhetsutövaren restaurera ålgräsängen i de områden där de schaktat och lagt upp bottensediment. Restaurering ska utföras med de metoder som finns i den då gällande manualen för restaurering av ålgräs.

- En utredning om lämpliga skyddsåtgärder för att minimera grumling i känsliga områden ska utföras innan arbetet påbörjas. Rapporten från utredningen ska skickas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan arbetet påbörjas.
- En undersökning av föroreningsituationen och olika möjliga skyddsåtgärder och eventuella efterbehandlingsåtgärder ska genomföras och skickas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan arbetet påbörjas.

GÖTEBORGS KOMMUNS BEMÖTANDE

Transportstyrelsen

Transportstyrelsens sjöfartsavdelning har framfört vissa sjöfartsanknutna synpunkter, huvudsakligen relaterade till anläggningsfasen. I Göteborgs södra skärgård finns farleder för insjöfartyg och mindre båtar. Kommunen har i projekteringen i första hand försökt lokalisera ledningarna utanför farlederna. Som framgår av ansökan kommer ledningen att dikas ned till ca 1,5 meter under botten där vattendjupet är mindre än 5 meter. Så sker mellan Donsö och Styrso och i området väster om Saltholmen upp till Tångudden där landföring sker. Härigenom får de risker som uppkommer vid nödankring anses erforderligt omhändertagna. För övrigt korsar ledningen farleder på två ställen, nordväst om Tången på Styrso och nordväst om Asperö. Vid dessa passager korsas farlederna i så rät vinkel som befunnits möjligt och lämpligt.

Kommunen har i övrigt inga invändningar mot anförda synpunkter rörande arbetsfasen.

Sjöfartsverket

Yttrandet i sak sammanfaller väsentligen med de synpunkter som lämnats av Transportstyrelsen. Göteborgs kommun hänvisar i dessa delar till vad som anförts ovan i

anledning av det yttrandet. I övrigt får anförda synpunkter tillgodosedda Göteborgs kommuns redogörelse för hur de sökta arbetena är avsedda att bedrivas och de villkor som Göteborgs kommun föreslagit.

Till utveckling av kommunens talan och till bemötande av länsstyrelsens och Miljö- och klimatnämndens yttranden har kommunen anført följande. Framställningen följer i huvudsak den ordning i vilken respektive myndighets villkorsförslag har angivits.

Länsstyrelsen

1. Alternativ A är det alternativ som förordas i MKB:n och som således lagts till grund för yrkandet. Alternativet är således en del av tillståndet och kan eller bör som sådant inte bli föremål för villkorsreglering.
2. Kommunen vidhåller sitt föreslagna villkor rörande den tid under vilken grumlande arbeten får utföras. Villkoret är hämtat från tidigare domar i saken, bl.a. då vissa av ansökan berörda ledningar nedlades. Det saknas skäl att frånga de bedömningar om rimligt avvägda arbetstider som då gjordes. Kommunen vidhåller de motiv för villkorets utformning som angivits i målet.
3. Kommunen godtar inte länsstyrelsens villkorsförslag. De arbeten som berörs är icke grumlande. Kommunens planering för de kommande arbetena innebär förvisso inte att några mer betydande arbeten utförs under t.ex. ordinarie semesterperioder, men det kan inte uteslutas att icke grumlande arbeten ändå måste utföras under sommarperioden, t.ex. för att isläge eller andra klimatologiska förhållanden hindrat arbetenas utförande under höst- och vinterperioden. Den inverkan på t.ex. båttrafik som ytterst kan bli aktuell hanteras i föreskriven ordning genom utmärkning i farleder etc. Kommunen noterar att länsstyrelsen inte heller anført något sakligt grundat skäl för varför de redan starkt beskurna arbetstiderna ska begränsas ytterligare.

4. Som kommunen redovisat på förhandlingen har arbetet med att ta fram ett kontrollprogram påbörjats och ett förslag beräknas bli klart i skrivande stund. Kommunen avser också att genom den externt utsedda miljösamordnaren i projektet, på sedvanligt sätt kommunicera förslaget med tillsynsmyndigheten och vid behov göra de smärre justeringar som aktualiseras till följd av myndighetens synpunkter.

Något behov av att i förväg fastställa kontrollprogrammets innehåll i detalj, dvs, utöver den innehållsförteckning som ingivits i målet och vad som i övrigt uppgivits om behovet av kontrollsystem, finns inte. Det är således kommunens mening att ett sedvanligt villkor om att kontrollprogram ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten väl tillgodoser behoven i målet.

Kommunen godtar dock inte länsstyrelsens villkorsförslag i övrigt. Som anförts på förhandlingen är det inte aktuellt att ge länsstyrelsen något slags möjlighet att förhindra ianspråktagandet av beslutet. Det skulle inte bara strida mot vedertagen praxis om hur villkor om kontrollprogram utformas, utan också innebära att länsstyrelsen ges en ensidig och närmast godtycklig rätt att hindra ianspråktagandet av ett givet tillstånd. Mot bakgrund av länsstyrelsens ådagalagda förhållningssätt till processen, kan en sådan ordning inte godtas.

Kommunen kan inte heller acceptera föreslagen tidsperiod på 2 månader. Varje dags försening i projektet innebär betydande kostnadsfördyringar. Enligt kommunens beräkningar bör ett fastlagt kontrollprogram vara klart den 15 oktober då vattenarbetena är planerade att påbörjas.

5. Villkorsförslaget är i enlighet med kommunen uppgivit i målet om arbetenas utförande och som sådant är ett villkor i ämnet obehövligt. Om rätten skulle finna det lämpligt att meddela ett villkor av berört slag, har kommunen dock ingen erinran däremot.

6. Kommunen är beredd att åta sig att kontrollera botten inom ett år från det att schaktningsarbetena avslutats. I första hand sker kontrollerna genom stickprovsvisa dykningar eller andra sådana metoder. Om stickprovskontrollen inte visar på några svackor görs inga vidare kontroller. Om svackor förekommer kan en mer noggrann kontroll ske längs schaktade sträckor i anslutning till de tre områden där vegetation förekommer.

Kommunen har i anledning av länsstyrelsens agerande i målet låtit företaget Hydro GIS AB utföra en mer detaljerad marinbiologisk undersökning av de marina bottensamhällenas utbredning och status på de tre delsträckor där MKB:n visat att ålgräsängar förekommer. Rapporten föreligger till följd av det pressade tidsschemat endast i preliminärversion och bifogas detta yttrande.

Undersökningen har skett genom dykinspektion av berörda bottenområden med hjälp av en s.k. miniROV-farkost där samtliga tre delsträckor har kartlagts med Side Scan Sonar med avseende på förekomst av ålgräs, nating, blåmusselbankar och kelpalger. Delsträckorna har filmats med dubbla videokameror. I rapporten redovisas utvalda bilder från videodokumentationen. Undersökningen visade på att betydande grumling förekommer på grund av Styröbolagets färjetrafik och att vågpåverkan förekommer ned till de djup där schaktning är aktuell.

Till följd av det anförda är mer ingående kontroller inte motiverade.

7. Länsstyrelsens villkorsförslag kan inte accepteras. Förslaget, om det genomförs, hindrar arbetets behöriga gång i en omfattning som inte skäligen kan godtas. Förslaget innebär också mycket betydande kostnadsökningar bl.a. genom att kommunen skulle behöva hyra in pråmar som följer mudderverket. Pråmarna är överhuvudtaget svåra att få tag på och medför i den mån de kan hyras, stora kostnader som inte skäligen kan motiveras. Redan härav följer att villkoret inte bör införas.

Den praktiska konsekvensen av förslaget är dessutom att schaktmassorna måste flyttas i vattenområdet; antingen till annan plats med större djup än angivna tre meter eller upp på land för att därefter återföras till schaktgraven vid det tillfälle då återfyllning skall ske. Varje sådan åtgärd leder med nödvändighet till kraftigt ökad grumling och spridning av sediment, jämfört med kommunens förslag att förlägga massorna vid schaktgravens kant för att sen återfylla graven genom att försiktigt fösa ner massorna med skopan.

Det står således klart att länsstyrelsens förslag innebär kraftigt ökad miljöpåverkan utan att någon miljömässig eller annan nytta kan påvisas. Förslaget står också i direkt strid mot den bedömning av lämpligt tillvägagångssätt som ämnessakkunniga på N-Research redovisat i sin rapport. Kommunen tillåter sig att anmärka att länsstyrelsens förslag i denna del ter sig ytterst motsägelsefullt i förhållande till länsstyrelsens övriga åsiktsyttringar i målet.

8. Som framgår av såväl MKB:n, rapporten från N-Research som den nu ingivna rapporten från HydroGIS är företagets påverkan på befintliga ålgräsbestånd liten och temporär.

Mellan Brännö och Asperö återstår tämligen lite värdefull vegetation och här har man noterat relativt stora svängningar i bottenvegetationens sammansättningar från år till år.

Vid passagen in mot Styrös Brätten följer ledningen en naturlig ränna invid farleden med vegetation. Ålgräs förekommer endast på en sträcka av 52 meter där ledningen ska läggas. För övrigt följer ledningen farleden där ingen vegetation förekommer.

Området vid Tångudden hyser små fläckar av ålgräsbestånd. Här förekommer också stora bottenytor med finsediment utan nämnvärd flora och fauna.

Ålgräsförekomsten är med andra ord så begränsad att länsstyrelsens förslag blir

svårt att överhuvudtaget genomföra. Kommunen är beredd att åta sig att diskutera föreslagen åtgärd med entreprenören och, om det befins möjligt, genomföra angivna åtgärder när det gäller passagen genom de 52 meter av ålgräsbestånd som påvisats öster om Styrso Bratten. För övriga områden utanför Tångudden och mellan Brännö och Asperö är bestånden av ålgräs så glesa att åtgärden i praktiken inte bedöms kunna utföras.

Utöver kommunens åtagande är ett särskilt villkor inte påkallat.

9. Kommunen är beredd att åta sig att följa upp ålgräsbestånden vid ett tillfälle efter avslutade entreprenadarbeten, dock senast två år efter det att schaktningsarbetena slutförts. Uppföljningen föreslås i så fall ske med samma metodik som tillämpats i HydroGIS undersökning.

I övrigt kan villkoret inte godtas. Länsstyrelsens åsikt att undersökningar ska utföras så länge som tio år efter arbetenas genomförande saknar fog och innebär endast att naturtillståndet ska kartläggas. Sådana uppgifter utgör ren grundforskning och kan inte åläggas någon sökande i ett tillståndsärende enligt miljöbalken. Av ovan angivna skäl godtar kommunen inte heller att någon form av beslutsbefogenhet delegeras till länsstyrelsen.

10. Som framgår av HydroGIS-rapporten har blåmusselbeståndet vid Tångudden undersökts och dokumenterats. Kommunen är, i likhet med vad som angivits i föregående villkor, beredda att åta sig att genomföra en uppföljande kontroll inom två år efter arbetena slutförts.

I övrigt kan länsstyrelsens villkorsförslag inte godtas.

11. Kommunen är beredd att åta sig att göra en förtätad provtagning och analys av prover inom de områden där schakt planeras och vid behov redovisa dessa till tillsynsmyndigheten, förslagsvis i samband med samrådet kring kontrollprogrammets närmare utformning. Det saknas dock tekniska förutsättningar att till-

lämpa andra skadeförebyggande åtgärder än de som redovisats i ansökningshandlingarna.

I övrigt kan villkorsförslaget av ovan redovisad skäl inte godtas, särskilt inte tidsangivelse för redovisningen.

12. Villkoret kan inte godtas i någon del. Kommunen ser sig ånyo föranledd att anmärka mot länsstyrelsens redovisade uppfattning och upprepar att det i N-Researchs rapport redovisats en ämnessakkunnig bedömning av det lämpliga tillvägagångssättet. Länsstyrelsens redovisade åsikter strider mot den bedömningen.

Länsstyrelsens tänkta tillvägagångssätt inger också betänkligheter ur miljösynpunkt, bl.a. genom att upptagning av förorenade sediment ovillkorligen leder till ökad grumling och spridning av sediment. Det förutsätts också att kommunen hittar ett sätt att hantera de vattenbemängda sedimenten ovan vattenytan, transporter på vatten och på land, omlastningar, problem med lämpliga ytor för mellanlagring, svårigheter med avvattning på land. Alla dessa åtgärder hindrar arbetets behöriga gång och är mycket kostsamma utan att någon påvisbar miljönytta föreligger. Det finns således ingen vetenskaplig, teknisk eller ekonomisk grund för länsstyrelsens villkorsförslag.

Länsstyrelsens villkorförslag förutsätter dessutom att schaktgraven fylls igen med andra massor än de befintliga, dock oklart vilka. Närmast till hands ligger antagligen krossmaterial, vilket emellertid innebär att det bildas ett stråk med främmande bottenmaterial, som knappast innebär någon fördel ur miljösynpunkt. Det är också kostsamt för kommunen att anskaffa det alternativa bottenmaterialet utan att någon påtaglig miljönytta kan spåras.

Av skäl som redovisats ovan godtar kommunen inte heller i detta avseende att länsstyrelsen skall tillerkännas någon beslutanderätt i saken eller den tidsfrist

som anges i villkorsförslaget.

13. Kommunen hänvisar ånyo till N-Research:s rapport och den redogörelse för lämpligt tillvägagångssätt som där har gjorts. Användning av miljöskopa är således inte miljömässigt motiverad. Kostnaden för att använda miljöskopa har av entreprenören dessutom angivits till ca 3-4 gånger kostnaden för vanlig schakt.

Kommunen kan av angivna skäl inte godta länsstyrelsen villkorsförslag.

14. Kommunen är beredd att åta sig att vid bergschakt under vatten att skapa s.k. bubbelridåer. I övrigt godtar kommunen inte länsstyrelsens villkorsförslag.
15. Kommunen har i ansökan redovisat att s.k. gem 2-vikter ska användas. Dessa vikter är anbringade under ledningen och har valts just med utgångspunkt från att det minimerar risken för att t.ex. fiskeredskap ska fastna. Något särskilt villkor i saken är inte behövligt.
16. De äldre ledningar som är avsedda att tas ur bruk, har legat på plats under flera decennier utan att orsaka några olägenheter. De är dessutom på åtskilliga sträckor övervuxna av bottenlevande växter och andra organismer, så någon särskild inspektion av dessa ledningar kan inte anses motiverad. Kommunen kan dock tänka sig att inspektera några delsträckor i samband med att andra besiktningåtgärder vidtas och vid behov rapportera till tillsynsmyndigheten vad som då kunnat iakttas.
17. Kommunen motsätter sig att fiskeavgift överhuvudtaget meddelas. Som framgått av de upprepade undersökningar av bottenförhållandena längs ledningsträckningen som kommunen genomfört, kommer verksamheten inte att påverka fisk eller fiskars reproduktionsförhållanden annat än i mycket begränsad omfattning och i förekommande fall endast temporärt under byggfasen.

Det är inte heller kommunens uppfattning att fiskeavgift måste fastställas och att

så inte heller sker i åtskilliga mål av likartad beskaffenhet som det nu förevarande, jfr. t.ex. mål nr M 1893- 09 där fiskeavgift inte utgick trots att den då aktuella ledningsdragningen bl.a. passerade områden av riksintresse för yrkesfiske.

I tidigare prövning av nedläggning av berörda ledningar och andra arbeten i anslutning därtill har fiskeavgift, i form av engångsavgift enligt 10 kap. 5 § VL (mål nr VA 1/96:6) och enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (mål nr M 505- 99), efter kommunens medgivande fastställts till 6 000 kr respektive 10 000 kr.

Enligt kommunens mening saknar länsstyrelsens exorbitanta beräkningar och krav fog. Det saknas på det hela taget anledning att frångå tidigare gjorda bedömningar i fråga om storleken på av rätten fastställd fiskeavgift. För det fall att rätten, mot kommunens bestridande, finner det erforderligt att fastställa fiskeavgift, bör de bedömningar av avgiftens storlek som gjordes i de tidigare målen således vara vägledande.

Till bemötande av vad som anförts i länsstyrelsens underlag till beräkning av fiskeavgift vill kommunen särskilt framhålla att underlaget bygger på vissa oriktiga antaganden. Det är bl.a. inte korrekt att ålgräs i dessa områden växer ner till 6 meters djup. Det korrekta förhållandet är enligt den marinbiologiska expertis som kommunen anlitat att djupgränsen snarare går vid maximala 4 meter.

Länsstyrelsens påstående om att ledningsdragningen kommer att passera genom ålgräsområden på en sträcka av 1,6 km är felaktig, vilket påpekades redan under huvudförhandlingen i målet. De verkliga förhållandena framgår av den åberopade HydroGIS-rapporten och har redovisats ovan.

Kommunen kan inte heller vitsorda att schaktningsarbeten skulle påverka botten på en bredd av 10 meter. Marin Mättekniks Side Scan Sonar-undersökning, visar att lera dominerar längs ledningsträckningen. I lerområdena bedöms påverkanområdet uppgå till ca 4,5-5 meter. Däri ingår såväl schaktområdet som upp-

läggningsytor vid sidan av schakten. Som redovisades vid huvudförhandlingen blir påverkansområdet vid sandiga/grusiga eller siltiga jordarter något bredare.

18. Som kommunen anfört är marinarkeologiska frågor primärt reglerade genom kulturminnewslagen och saknar i praktiken betydelse för den miljöbalksbaserade prövning som nu pågår. Oaktat detta har kommunen, som redovisats under huvudförhandlingen, uppdragit åt Bohusläns museum till en kostnad av drygt 560 000 kr genomföra en fördjupad bottenundersökning.

Som kommunen förutskickade på huvudförhandlingen är den arkeologiska undersökningen nu klar och redovisad i en preliminär rapport. Rapporten visar att ingen av de ca 50 intressanta objekten som identifierades under etapp 1 var några fornlämningar. Dykningarna vid området Göteborg 444 visade att en gammal barriär/spärranordning sträcker sig något längre söderut än vad man tidigare trott. Detta fynd ligger dock norr om planerad ledningssträckning och påverkas således inte av aktuella arbeten. Redovisning av utförd arkeologisk undersökning, upprättad av Bohusläns museum jämte karta, bifogas som bilaga till yttrandet.

Något villkor är således inte motiverat.

19. Kommunen vidhåller sitt yrkande om verkställighetsförordnande.

Som visats i målet är länsstyrelsens framförda åsikter i väsentliga delar utan grund i vetenskap och beprövad erfarenhet, starkt överdrivna och oproportionerliga i förhållande till de ringa och temporära olägenheter som den sökta verksamheten kan antas ge upphov till. Det saknas således anledning att anta annat än att ett meddelat tillstånd kommer att stå fast, även för det fall att länsstyrelsen eller annan överklagar domen.

Av detta och övriga skäl som åberopats i målet, bl.a. vikten av att söka vatten-

arbeten kan igångsättas innan isvintern sätter in, bör kommunens yrkande om verkställighetsförordnande bifallas.

Miljö- och klimatnämnden

"Prövningens ramar"

Nämnden har yrkat att "alla relevanta miljöaspekter" "skall beaktas". Det är för kommunen oklart vad nämnden åsyftar med yrkandet, särskilt dess senare led. I ansökan har utförligt behandlats de positiva miljöeffekter som en nedläggning av det lokala reningsverket medför. Som nämnden givetvis är medveten om är det i själva verket så att en väsentlig orsak till projektets genomförande är just de miljöförbättringar som det medför. Dessa miljöfördelar har redovisat i ansökan och övriga handlingar och har också föredragits på den muntliga förhandlingen.

Ansökan omfattar dock endast de delar som berör vattenverksamhet. Som kommunen redan redovisat vid upprepade tillfällen är driften av reningsverket och därmed sammanhängande anordningar, redan prövat genom lagakraftvunnet beslut. Nämnden har för övrigt utövat operativ tillsyn över det tillståndet under mer än 10 års tid.

Sammanfattningsvis har således vattenverksamhetens gynnsamma miljöeffekter redovisats och därmed "beaktats". Dessa effekter ingår dock inte i prövningen och kan till följd av rättskraftsregeln i 24 kap. 1 § miljöbalken inte heller bli föremål för prövning, vare sig med avseende på den sökta verksamhetens tillåtlighet eller med avseende på de villkor som kan förknippas med ett tillstånd.

Grävningsarbeten m. m.

Kommunen vidhåller sitt yrkande om arbetsider för grumlande arbeten och hänvisar till vad som anförts i målet och ovan till bemötande av länsstyrelsens yrkande.

En ytterligare kompletterande undersökning av ålgräsängar har genomförts och bifogats som bilaga till yttrandet.

Någon "alternativ teknik" med vilken schaktning kan utföras, finns inte. Kommunen anmärker även här mot nämndens ådagalagda förhållningssätt till målet. Som redovisats under förhandlingen och ovan har i den av ämnessakkunniga upprättade N-Researchrapporten redovisats ett lämpligt tillvägagångssätt.

Kommunen godtar inga villkor om restaureringsarbeten, särskilt som det t.o.m. av länsstyrelsens yttrande framgår att några sådana metoder inte existerar.

Utöver de åtaganden som redovisas ovan, godtar kommunen inga villkor av det slag som nämnden föreslagit.

"Gruvning och sedimentföroreningar"

Kommunen godtar inga villkor som innebär att ianspråktagandet av ett kommande tillstånd fördröjs.

Kommunen har i erforderlig omfattning redovisat de undersökningar etc. som genomförts. De avviker inte i något avseende från de undersökningar som regelmässigt genomförs i projekt av förevarande slag. Kommunen har också redovisat vilka försiktighetsmått som är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga att vidta. Härtill kommer de åtaganden som kommunen gjort i målet. Någon villkorsreglering härutöver är inte skäligen motiverad.

DOMSKÄL

Prövningens omfattning, m.m.

Länsstyrelsen m.fl. anser att miljöeffekterna av den aktuella verksamheten inte är beskrivna på ett tillfredsställande sätt i miljökonsekvensbeskrivningen. De synpunkter som har framförts mot ansökan har gällt även andra delar av projektet än de som omfattas av ansökan. Bristerna anses så omfattande att ansökan bör avslås.

Mark- och miljödomstolen behandlar därför först spörsmålet om avgränsning av de frågor som prövningen omfattar.

Ansökans omfattning styrs av sökanden och det är sökandes yrkanden som sätter den yttersta gränsen för vad domstolen kan pröva i målet. Miljökonsekvensbeskrivningen måste dock omfatta alla för miljöpåverkan relevanta omständigheter.

Hur än verksamhetsutövaren väljer att avgränsa sin ansökan om tillstånd, måste resultatet av tillståndsmyndighetens samlade prövning täcka alla centrala frågor så att det finns förutsättningar att föreskriva villkor i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt.

Oavsett om prövningsplikten följer av 9 kap eller 11 kap miljöbalken, eller av båda, ska prövningen resultera i de villkor eller föreskrifter som fordras enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Göteborgs kommun har huvudsakligen begärt tillstånd till att lägga avloppsledningar på havsbotten och de arbeten som krävs för detta. Miljökonsekvensbeskrivningen ska i lämplig omfattning beskriva aktuell verksamhet och de följd effekter som denna kan ge upphov till. Såväl belastning som positiva effekter av verksamheten ska ligga till grund för tillåtlighetsbedömningen.

Miljökonsekvensbeskrivning mm

Enligt domstolens uppfattning är de i ansökan aktuella arbetena av tämligen begränsad omfattning och begränsade i tid. Domstolen noterar att länsstyrelsen i bedömning av ansökans miljöpåverkan bedömt att denna inte kan anses vara betydande. Domstolen instämmer i denna bedömning. Med beaktande av vad som ansökan omfattar anser mark- och miljödomstolen att den redovisade miljökonsekvensbeskrivningen med de kompletteringar som skett under målets handläggning motsvarar vad en sådan beskrivning ska innehålla enligt miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen ska därför godkännas. Även övrigt underlag är tillräckligt för att domstolen ska kunna pröva ansökan.

Tillåtligheten

Tillåtligheten beträffande kommunens planer att lösa den befintliga spillvattenproblematiken i Göteborgs södra skärgård genom att lägga ner befintligt reningsverk på Donsö samt att leda avloppsvatten i nya ledningar till fastlandet för vidare behandling i reningsverket vid Rya har inte satts i fråga. Inte heller mark- och miljödomstolen anser att verksamheten i denna del medför hinder enligt kraven i miljöbalken.

De ansökta verksamheterna kommer att medföra påverkan och störning som omfattar påverkan på bottenförhållanden, sedimentspridning, störning från sprängning och bullrande arbeten, emissioner från arbetsfartyg m.m. Enligt domstolens bedömning överskuggar frågan om sedimentspridning och ianspråktagande av naturliga bottnar de övriga påverkansfrågorna och som kan antas ha den omfattningen att den, sedd för sig, får väsentlig betydelse för tillåtlighetsfrågan.

Den sedimentspridning som måste förväntas vid arbetena medför påverkan genom översedimentering av bottnar under kortare eller längre tid. Grumlingen kan också komma att störa fisken och fisket i närheten av arbetsområdet. Friluftslivet kan påverkas. I den mån massorna är förorenade kan slutligen arbetena bidra till att föroreningarna sprids vidare.

Göteborgs kommun har förslagit att grumligheten begränsas genom att arbetena begränsas i tid. Enligt mark- och miljödomstolens uppfattning är skadeverkningarna väsentligen övergående men kan i mindre utsträckning påverka fiskbeståndet.

De naturliga bottnarna som kommer att tas i anspråk och då speciellt bottnar med ålgräs kommer att leda till att dessa slås ut och en eventuell återhämtning kommer att ta väsentlig tid. Detta medför en fiskeskada som inte går att kompensera med rimliga åtgärder på platsen. Skadan bör därför ersättas genom fiskavgift.

Med iakttagande av de försiktighetsmått vid utförandet av arbetena som kommunen åtagit sig samt de villkor som kommunen har att efterfölja bedömer mark- och

miljödomstolen att de uppenbara fördelar att få en ändamålsenlig och miljömässigt bättre hantering av avloppsvatten i Göteborgs södra skärgård uppväger den ökade miljöbelastningen till följd av arbetena.

Sammantaget anser mark- och miljödomstolen att det inte föreligger något hinder mot det sökta tillståndet i sin helhet på grund av de allmänna hänsynsreglerna och planbestämmelserna i 2 kap miljöbalken eller hushållningsbestämmelserna i 3 kap samma balk. Vad som anförts från länsstyrelsen samt miljö- och klimatnämnden ändrar inte denna bedömning.

Villkor m.m.

Kommunen har åtagit sig att bedriva arbetena på sätt som medför att grumlingen begränsas och att grumlande arbeten undviks under tiden 16 maj till 31 augusti. Vidare har redovisat skäl för att arbetena ska pågå under längre tidsperiod än den som rekommenderas av bl.a. länsstyrelsen. Kommunens åtagande angående försiktighetsmått bör därmed ligga till grund för avgörandet. Därutöver anser domstolen att försiktighetsmått bör vidtas vid arbeten inom områden med ålgräs. Med iakttagande av de försiktighetsmått vid utförandet av arbetena som kommunen åtagit sig och vad som framgår av domslutet bedömer mark- och miljödomstolen risken för skador och olägenheter som acceptabla och anser inte att det i tillståndet bör föreskrivas fler villkor än vad som framgår av domslutet.

För att begränsa och kontrollera påverkan av verksamheten, såväl under byggnadstiden som i driftskedet, ska ett kontrollprogram upprättas i samråd med och godkännas av tillsynsmyndigheten. Tidsförhållandena gör en sådan hänskjutandebestämmelse som domstolen föreskriver i punkten 4 i) i domslutet klart motiverad. Även om sådana bestämmelser numera sällan används får de fortfarande anses ingå bland de instrument som är tillåtna för att åstadkomma en lämplig provningsordning

Med beaktande att den ansökta verksamheten uppenbara samhällsnytta anser domstolen att skäl finns för att lämna verkställighetstillstånd.

Fiskeavgift

I likhet med länsstyrelsen anser mark- och miljödomstolen att den sökta verksamheten kommer att medföra skada på fisk och andra vattenlevande organismer.

Kommunen ska betala ersättning för den skada som verksamheten medför.

Att bestämma fiskskadans storlek är inte utan problem. Länsstyrelsen har presenterat detaljerade beräkningar för hur en fiskeavgift bör beräknas. Länsstyrelsens yrkanden om fiskeavgift bygger på en schablon på angiven bottenyta, vilket enligt mark- och miljödomstolen uppfattning framstår mer i sin karaktär som en miljöavgift än som en bedömning av den aktuella skadan. Domstolen anser inte det finns stöd för att bestämma fiskskada på detta sätt. Fiskeavgiften bör istället bestämmas efter en skälighetsbedömning. I förevarande fall – och med beaktande av de arbeten som det nu begärs tillstånd till – bör avgiften bestämmas till 50 000 kr.

Rättegångskostnader

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 44 800 kr (56 tim á 800 kr). Kommunen har vitsordat ett belopp om 25 000 kr för länsstyrelsens rättegångskostnader.

Av 25 kap 2 § miljöbalken framgår att sökanden ska ersätta motparts rättegångskostnader. Länsstyrelsen har sådan partsställning att ersättning kan begäras för rättegångskostnader.

Mot bakgrund av verksamhetens karaktär samt med hänsyn till den av kommunen redovisade utredningen avseende bl.a. påverkan på omgivningen och till målets omfattning i övrigt anser mark- och miljödomstolen att de av länsstyrelsen yrkade antalet timmar inte kan anses som en skälig tidsåtgång i målet. Vid en samlad bedömning anser domstolen att länsstyrelsen endast ska tillerkännas ersättning för rättegångskostnader med skäligen ansedda 35 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 27 november 2012.

Susanne Mörkås

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Mörkås, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark samt de särskilda ledamötena Bo Essvik och Caj Rooslund.